

รายงานคณะกรรมการติดตามความรับผิดชอบการลงทุนข้ามพรมแดน (ETOS Watch Coalition)

การเสนอรายงานต่อกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนโดยประเทศสมาชิกสหประชาชาติ (Universal Periodic Review: UPR) รอบที่ 4 ของประเทศไทย

ยื่นรายงานเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2569

คณะกรรมการติดตามความรับผิดชอบการลงทุนข้ามพรมแดน (ETOS Watch Coalition) เป็นเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์กร ได้แก่ เครือข่ายเสรีภาพแม่น้ำโขง (The Mekong Butterfly), สถาบันเสมสิกขาลัย (SEM), กลุ่มแม่น้ำและสิทธิ (Rivers and Rights: R&R), Burma Concern, มูลนิธิศูนย์ข้อมูลชุมชน (CRC) และ EarthRights International (ERI) โดยมุ่งเน้นในประเด็นข้ามพรมแดนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน สิทธิชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เครือข่ายนี้ใช้กลไกการเฝ้าระวังเพื่อติดตามและตรวจสอบการลงทุนในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในภาคส่วนต่างๆ เช่น พลังงาน การทำเหมืองแร่ สัมปทานที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งครอบคลุมไปถึงนักลงทุนไทยและนักลงทุนจากประเทศอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับภูมิภาคแม่น้ำโขง หรือกลุ่มประเทศ CLMV (กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมา และเวียดนาม)

ข้อมูลติดต่อ:

- เว็บไซต์: <https://etowatchcom.wordpress.com/>
- อีเมล: ผู้ประสานงานเครือข่าย etoswatch@gmail.com

I. บทนำ

1. ในระหว่างกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน (UPR) รอบที่ 3 ของประเทศไทย ไทยได้รับและยอมรับข้อเสนอแนะหลายประการที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม สิทธิในสุขภาพ การเข้าถึงความยุติธรรม ความรับผิดชอบของภาครัฐกิจ และการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน
2. อย่างไรก็ตาม ในช่วงระยะเวลาที่อยู่ภายใต้การทบทวนนี้ ประเทศไทยยังคงเผชิญกับผลกระทบข้ามพรมแดนที่รุนแรงและเกิดขึ้นซ้ำซาก ทั้งในด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเชื่อมโยงกับการลงทุนข้ามพรมแดน อุตสาหกรรมสกัดทรัพยากร การพัฒนาพลังงาน และห่วงโซ่อุปทานที่มีความเสี่ยงสูง
3. รายงานฉบับนี้มุ่งเน้นไปที่ข้อห่วงกังวล 4 ด้านที่เกี่ยวข้องกัน ได้แก่:
 - **มลพิษข้ามพรมแดนและผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม** โดยเฉพาะการปนเปื้อนในอากาศและน้ำที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจข้ามพรมแดนและห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมสกัดทรัพยากร
 - **โครงการเขื่อนข้ามพรมแดนและการพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำ** ในลุ่มน้ำโขงและลุ่มน้ำสาละวิน รวมถึงผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนที่ตามมา
 - **การปฏิบัติตามหลักการชี้แนะของสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (UNGPs) ของประเทศไทย** ซึ่งรวมถึงแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (NAP), การจัดทำกฎหมายการตรวจสอบผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมอย่างรอบด้านเป็นภาคบังคับ (mHREDD) และการปฏิรูปที่เกี่ยวข้อง
 - **การเตรียมความพร้อมของประเทศไทยในการจัดตั้งกลไกจุดติดต่อระดับชาติ (National Contact Point: NCP)** ในบริบทของกระบวนการเข้าเป็นสมาชิกองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD)

II. มลพิษข้ามพรมแดนและการละเมิดสิทธิมนุษยชน

A. มลพิษทางอากาศข้ามพรมแดน

4. **มลพิษทางอากาศข้ามพรมแดนและโรงไฟฟ้าถ่านหินหงสา**
5. พื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหามลพิษหมอกควัน PM2.5 ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงพฤษภาคมของทุกปี ประชาชนต้องรับมือกับมลพิษ PM2.5 มานานกว่าทศวรรษ ระดับมลพิษทางอากาศที่เป็นอันตรายและยืดเยื้อนี้เกิดขึ้นในพื้นที่ส่วนใหญ่ของภาคเหนือของไทย มลพิษดังกล่าวเกิดจากหลายปัจจัย รวมถึงการเผาในที่โล่งในพื้นที่เกษตรกรรม โดยเฉพาะในธุรกิจการผลิตข้าว ข้าวโพด และอ้อย ทั้งภายในประเทศไทยและในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น สปป.ลาว และเมียนมา
6. สถานการณ์นี้ส่งผลกระทบต่อการได้รับมาตรฐานสุขภาพทางกายและจิตใจขั้นสูงสุดของประชาชนในท้องถิ่น และก่อให้เกิดความเสี่ยงอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะต่อกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็ก สตรีมีครรภ์ ผู้สูงอายุ และผู้ป่วยโรคระบบทางเดินหายใจ จนถึงปัจจุบัน สถานการณ์นี้ยังไม่ได้รับการแก้ไขและไม่มีการบรรเทาผลกระทบที่

ชัดเจน ระดับ PM2.5 กำลังเพิ่มสูงขึ้นอย่างน่าตกใจ ทำให้ภูมิภาคนี้กลายเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีคุณภาพอากาศแย่ที่สุดในโลก

7. ในปี 2569 กระทรวงพาณิชย์ได้ออกระเบียบว่าด้วยการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ปราศจากการเผา ระเบียบนี้กำหนดข้อกำหนดด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติม โดยมีเป้าหมายเพื่อลดหมอกควันข้ามพรมแดนและมลพิษ PM2.5 รวมถึงสร้างระบบตรวจสอบย้อนกลับภาคบังคับ อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการออกระเบียบสำหรับข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ปราศจากการเผาภายในประเทศ
8. มลพิษทางอากาศจากโรงไฟฟ้าถ่านหินเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินและเหมืองแร่หงสาใน สปป.ลาว ซึ่งดำเนินงานโดยผู้พัฒนาชาวไทย มีความเชื่อมโยงกับอัตราการป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจที่เพิ่มขึ้นในภาคเหนือของไทย โดยเฉพาะในจังหวัดน่าน นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่าการปล่อยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์และไนโตรเจนไดออกไซด์มีส่วนทำให้ดินมีสภาพเป็นกรดสูง ซึ่งสร้างความเสียหายต่อพืชผล ปนเปื้อนแหล่งน้ำ และรบกวนระบบนิเวศทางน้ำ ผลกระทบโดยรวมเหล่านี้ส่งผลให้ผลิตผลทางการเกษตรลดลง บั่นทอนความมั่นคงทางอาหาร และทำลายวิถีชีวิตของชุมชนที่พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ¹
9. ยังคงไม่มีการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพข้ามพรมแดน (Tb-EHIA) ซึ่งเป็นข้อกำหนดทางกฎหมายสำหรับการลงทุนข้ามพรมแดน ช่องว่างทางกฎหมายนี้ทำให้ไม่มีมาตรการที่เพียงพอในการบรรเทาผลกระทบเชิงลบต่อระบบนิเวศและชุมชน ส่งผลให้พวกเขาต้องเผชิญกับความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอย่างรุนแรง
10. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) พิจารณาแล้วเห็นว่า โรงไฟฟ้าถ่านหินหงสาก่อให้เกิดความเสี่ยงอย่างมีนัยสำคัญในการสร้างผลกระทบข้ามพรมแดนต่อประชาชนในจังหวัดน่านและพื้นที่ใกล้เคียง เนื่องจากเป็นการลงทุนข้ามพรมแดนขนาดใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วนของไทย รัฐบาลไทยจึงต้องรับผิดชอบภายใต้พันธกรณีข้ามพรมแดนในการป้องกันผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ กสม. ยังแนะนำให้บริษัทที่ถูกร้องเรียนและการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ในฐานะผู้ร่วมลงทุนและผู้ซื้อไฟฟ้า ปฏิบัติตามมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่เข้มงวดที่สุด เพื่อให้มั่นใจว่าการปล่อยมลพิษจากโรงไฟฟ้าจะไม่ส่งผลกระทบต่อข้ามพรมแดนอีกทั้ง กสม. ยังได้ให้ข้อเสนอแนะไปยังหน่วยงานรัฐของไทยอีกหลายแห่งด้วย²

ข้อเสนอแนะ

- รัฐบาลไทยต้องนำข้อเสนอแนะของ กสม. (ข้างต้น) ไปพิจารณาและดำเนินการให้เป็นรูปธรรมภายในเวลา 1 ปี
- ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับพันธกรณีภายใต้สิทธิในสุขภาพ และต้องบรรจุการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพข้ามพรมแดน (Tb-EHIA) ไว้ในกฎหมาย
- ประเทศไทยต้องออกกฎระเบียบสำหรับข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ปราศจากการเผาภายในประเทศ และควรขยายระบบตรวจสอบย้อนกลับภาคบังคับให้ครอบคลุมถึงผลิตภัณฑ์ข้าวโพดภายในประเทศไทยด้วย

B. มลพิษทางน้ำจากการทำเหมืองแร่ข้ามพรมแดนและห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมสกัดทรัพยากร

11. ประเทศไทยได้เผชิญกับตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดของความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดนที่มีผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะในส่วนของที่เกี่ยวข้องกับการปนเปื้อนของน้ำในระบบแม่น้ำที่ใช้ร่วมกับเมียนมาและ สปป. ลาว
12. เหตุการณ์เหล่านี้เผยให้เห็นถึงจุดอ่อนเชิงโครงสร้างในกรอบกฎหมายและระเบียบข้อบังคับของไทย แม้ว่าชุมชนไทยจะได้รับผลกระทบโดยตรงจากมลพิษที่มีต้นตอมาจากนอกประเทศ แต่รัฐยังคงขาดกรอบกฎหมายที่มีผลผูกพันในการกำหนดให้มีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพข้ามพรมแดน ระบบตรวจสอบย้อนกลับในห่วงโซ่อุปทานภาคบังคับ และความรับผิดชอบขององค์กรธุรกิจสำหรับการลงทุนที่เชื่อมโยงกับไทย

แม่น้ำก-สาย-รวก-โขง: สารหนูและโลหะหนักที่เชื่อมโยงกับการทำเหมืองแร่ต้นน้ำ

13. ตั้งแต่ปี 2568 หน่วยงานของไทยได้ตรวจพบสารหนูและโลหะหนักอื่น ๆ สูงเกินมาตรฐานแห่งชาติซ้ำหลายครั้งในแม่น้ำก แม่น้ำสาย และบางส่วนของแม่น้ำโขงในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย โดยในเดือนมิถุนายน 2565 กรมควบคุมมลพิษ (คพ.) รายงานว่าพบการปนเปื้อนของสารหนูเกินมาตรฐานน้ำผิวดินของประเทศไทยที่กำหนดไว้ที่ 0.01 mg/L ในจุดเฝ้าระวัง 11 จุดในลุ่มน้ำก โดยเฉพาะในพื้นที่ใกล้ชายแดนเมียนมา³
14. การเฝ้าระวังยังคงดำเนินต่อไปในปี 2569 โดยในเดือนกุมภาพันธ์ 2569 กรมควบคุมมลพิษได้แจ้งเตือนอีกครั้งว่าความเข้มข้นของสารหนูในแม่น้ำกและแม่น้ำสายเกินมาตรฐานแห่งชาติ และแนะนำให้ประชาชนหลีกเลี่ยงการใช้น้ำโดยตรงในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ⁴ ต่อมาในเดือนมีนาคม 2569 การเฝ้าระวังรอบที่ 16 ของ คพ. พบว่าสารหนูยังคงสูงเกินมาตรฐานในหลายจุดของแม่น้ำก สาย รวก และโขง ซึ่งพิสูจน์ให้เห็นว่าการปนเปื้อนนี้ไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงลำพังหรือชั่วคราว แต่เป็นปัญหาที่ดำเนินอยู่ต่อเนื่อง⁵
15. หน่วยงานสาธารณสุขของไทยยังได้แจ้งเตือนชุมชนให้หลีกเลี่ยงหรือจำกัดการบริโภคปลาน้ำจืดจากแม่น้ำที่ได้รับผลกระทบ หลังจากผลการทดสอบแสดงให้เห็นถึงข้อห่วงกังวลเรื่องการปนเปื้อนของโลหะหนัก⁶ ค่าเตือนเหล่านี้ทำให้เกิดความกังวลอย่างรุนแรงเกี่ยวกับสิทธิในสุขภาพ อาหาร น้ำ วิถีชีวิต และสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยของชุมชนที่พึ่งพาแม่น้ำในภาคเหนือของไทย
16. หลักฐานที่มีอยู่จากหน่วยงานของไทย นักวิจัยอิสระ และองค์กรภาคประชาสังคมระบุว่า การปนเปื้อนนี้มีแนวโน้มที่จะเชื่อมโยงกับกิจกรรมการทำเหมืองแร่ที่อยู่ต้นน้ำในรัฐฉานตะวันออกของเมียนมา ซึ่งรวมถึงการทำเหมืองทอง แต่ส่วนใหญ่มาจากรายงานการสกัดแร่โลหะหายาก (Rare Earth) ในพื้นที่ใกล้ต้นน้ำของแม่น้ำก⁷
17. สถานการณ์เหล่านี้เป็นสิ่งที่น่ากังวลอย่างยิ่งในบริบทของความต้องการแร่ธาตุที่จำเป็นต่อการเปลี่ยนผ่านพลังงาน (Critical Transition Minerals: CTMs) ในระดับโลก ประเทศไทยมีความเสี่ยงที่จะไม่เป็นเพียงแค่รัฐปลายน้ำที่ได้รับผลกระทบเท่านั้น แต่ยังเสี่ยงที่จะกลายเป็นทางผ่าน พื้นที่แปรรูป และระเบียบการค้าสำหรับห่วงโซ่อุปทานแร่ธาตุที่มีความเสี่ยงสูง ซึ่งเชื่อมโยงกับการปนเปื้อน การเปลี่ยนเป็นเขตทหาร ความไม่โปร่งใส และการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง

ลุ่มน้ำสาละวิน: การปนเปื้อนโลหะหนักและความเสี่ยงด้านสาธารณสุขข้ามพรมแดน

18. ข้อห่วงกังวลในลักษณะเดียวกันนี้เกิดขึ้นในกลุ่มน้ำสาละวิน โดยกรมควบคุมมลพิษรายงานในเดือนพฤศจิกายน 2568 ว่าพบสารหนูเกินมาตรฐานน้ำผิวดินของประเทศไทยในจุดเก็บตัวอย่างทั้งหมด 13 จุดที่ทำการทดสอบในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และพบตะกั่วเกินมาตรฐานในจุดหนึ่ง⁸
19. ความสำคัญของกรณีนี้ไม่ได้อยู่ที่ตัวมลพิษเท่านั้น แต่สะท้อนให้เห็นถึงวิกฤตแม่น้ำข้ามพรมแดนร่วมกัน โดยในเดือนกุมภาพันธ์ 2569 มีรายงานว่าทางการในรัฐกะเหรี่ยงแดง (คะยา) ของเมียนมา ได้แจ้งเตือนชุมชนท้องถิ่นไม่ให้ดื่มน้ำจากแม่น้ำสาละวินและลำน้ำสาขา หลังจากผลการทดสอบพบระดับสารหนูสูงเกินเกณฑ์แนะนำน้ำดื่มขององค์การอนามัยโลก (WHO) ซึ่งบ่งชี้ว่าชุมชนทั้งสองฝั่งชายแดนอาจได้รับผลกระทบจากการปนเปื้อนต้นน้ำร่วมกัน⁹
20. ข้อค้นพบเหล่านี้ตอกย้ำถึงความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องดำเนินการในเชิงรุก มีส่วนร่วมทั่วทั้งลุ่มน้ำ และใช้แนวทางบนฐานของสิทธิ ปัจจุบัน การตอบสนองของไทยส่วนใหญ่ยังจำกัดอยู่เพียงการเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อม การแจ้งเตือนด้านสุขภาพ และการสื่อสารระดับทวิภาคี แม้มาตรการเหล่านี้จะสำคัญ แต่ก็ยังไม่เพียงพอหากไม่มีระบบตรวจสอบย้อนกลับไปยังแหล่งต้นน้ำ ข้อกำหนดการตรวจสอบอย่างรอบด้าน (Due Diligence) และความรับผิดชอบของนักธุรกิจและผู้ให้ทุนที่เชื่อมโยงกับการดำเนินงานเหมืองแร่ที่มีความเสี่ยงสูง

แม่น้ำกระบุรี: จุดบอดใหม่ในภาคใต้ของประเทศไทย

21. ในปี 2568 หน่วยงานของไทยและชุมชนท้องถิ่นรายงานว่าคุณภาพน้ำในแม่น้ำกระบุรีตามแนวชายแดนไทย-เมียนมาเสื่อมโทรมลง นำไปสู่การเก็บตัวอย่างสิ่งแวดล้อมและเพิ่มความกังวลเกี่ยวกับผลกระทบที่อาจเกี่ยวข้องกับการทำเหมืองแร่ข้ามพรมแดน¹⁰
22. กรณีนี้ยังเน้นย้ำถึงช่องว่างการกำกับดูแลที่กว้างขึ้น ซึ่งรวมถึงระบบตรวจสอบย้อนกลับที่อ่อนแอของการไหลเวียนของแร่ธาตุข้ามพรมแดน และการขาดกลไกการเฝ้าระวังที่เป็นถาวร โปร่งใส และตั้งอยู่บนฐานของสิทธิสำหรับแม่น้ำชายแดนใต้ในประเทศไทย

C. ช่องว่างเชิงโครงสร้างในการกำกับดูแล

23. กรณีศึกษาข้างต้นเผยให้เห็นถึงช่องว่างเชิงโครงสร้างที่สำคัญในกฎหมายและนโยบายของไทย ประเทศไทยยังคงขาดกรอบทางกฎหมายที่มีผลผูกพันในการกำหนดให้มีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพข้ามพรมแดน (Tb-EHIA) สำหรับโครงการ การค้า โครงสร้างพื้นฐาน โลจิสติกส์การสกัดทรัพยากร และการลงทุนที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายที่คาดการณ์ได้ต่อชุมชนหรือระบบนิเวศในประเทศไทยหรือประเทศเพื่อนบ้าน
24. ประเทศไทยยังขาดระบบกฎหมายที่เข้มแข็งในการบังคับใช้ระบบตรวจสอบย้อนกลับภาคบังคับ การเปิดเผยข้อมูล และการตรวจสอบผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมอย่างรอบด้านสำหรับสินค้าโภคภัณฑ์ที่มีความเสี่ยงสูง เช่น แร่โลหะหายาก ทองคำ และแร่ธาตุอื่น ๆ เช่น พลวง ที่เข้ามา ผ่านทาง ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากหรือส่งออกผ่านประเทศไทย
25. หากไม่มีมาตรการดังกล่าว ประเทศไทยจะมีความเสี่ยงที่จะกลายเป็นผู้ส่งเสริมโมเดลระดับภูมิภาคประเภท "ผลกระทบการสกัดทรัพยากรออกไป นำเข้ามลพิษเข้ามา และกระจายความรับผิดชอบให้เลือนหาย" ซึ่งความเสียหาย

ทางสิ่งแวดล้อมจะถูกผลกระทบข้ามพรมแดน ในขณะที่ผลกำไรถูกจัดเก็บเข้าสู่กระเป๋าของนักลงทุน บริษัทแม่ ผู้ให้ทุน และนักแสดงในห่วงโซ่อุปทาน

ข้อเสนอแนะ

รัฐบาลไทยต้อง:

- a. ตรากฎหมายที่กำหนดให้มีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพข้ามพรมแดน (Tb-EHIA) สำหรับโครงการ การลงทุน การค้า การขนส่ง และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสกัดทรัพยากรที่มีแนวโน้มจะก่อให้เกิดความเสียหายข้ามพรมแดน
- b. นำข้อกำหนดเรื่องระบบตรวจสอบย้อนกลับภาคบังคับ การเปิดเผยข้อมูล และการตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชน และสิ่งแวดล้อมอย่างรอบด้านมาใช้กับแร่ธาตุและสินค้าสกัดที่มีความเสี่ยงสูงที่เข้ามา ผ่านทาง ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจาก หรือส่งออกผ่านประเทศไทย
- c. จัดตั้งกลไกที่เป็นอิสระในการตรวจสอบมลพิษข้ามพรมแดนและการเยียวยา โดยมีการจัดให้มีส่วนร่วมอย่างมีความหมายของชุมชนที่ได้รับผลกระทบ มีการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะอย่างสม่ำเสมอ และมีการเข้าถึงการชดเชยและการฟื้นฟูเมื่อเกิดความเสียหายขึ้น
- d. มั่นใจว่าผู้ก่อมลพิษ ซึ่งรวมถึงผู้ประกอบการธุรกิจและหน่วยงานของรัฐ จะต้องรับผิดชอบในการจ่ายค่าชดเชยที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสม และทันที่แก่ประชาชนและชุมชนที่ได้รับผลกระทบและสูญเสียรายได้เนื่องจากการปนเปื้อนของสารพิษ
- e. ดำเนินการเจรจาระดับพหุภาคีอย่างเร่งด่วนกับประเทศที่เกี่ยวข้อง (เมียนมา จีน สปป.ลาว) ผ่านกรอบความร่วมมือแม่น้ำโขง เพื่อแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ (กิจกรรมการทำเหมืองแร่)

III. เชื้อนข้ามพรมแดน การพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำ และความรับผิดชอบของประเทศไทย

27. ประเทศไทยยังได้ตอบรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชน และการคุ้มครองชุมชนที่ได้รับผลกระทบ ข้อห่วงกังวลเหล่านี้ยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อบทบาทของไทยในการสนับสนุนให้ทุน ซื้อไฟฟ้า หรือเอื้ออำนวยให้เกิดการพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำข้ามพรมแดนในลุ่มน้ำโขงและลุ่มน้ำสาละวิน
28. หน่วยงานรัฐ รัฐวิสาหกิจ สถาบันการเงิน และภาคเอกชนของไทยมีบทบาทสำคัญมาอย่างยาวนานในการพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำในภูมิภาค ผ่านข้อตกลงการรับซื้อไฟฟ้า การให้สินเชื่อโครงการ วิศวกรรม การสนับสนุนทางการเงิน และการวางแผนพลังงานระดับภูมิภาค ทว่าประเทศไทยยังคงขาดข้อกำหนดทางกฎหมายที่บังคับให้นักแสดงเหล่านี้ต้องทำการตรวจสอบผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมอย่างรอบด้าน ก่อนที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับโครงการที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนปลายน้ำ

A. เชื้อนไชยะบุรี

29. เชื้อนไชยะบุรีทางตอนเหนือของ สปป.ลาว ยังคงเป็นหนึ่งในตัวอย่างที่ชัดเจนและเป็นสัญลักษณ์ของรอยเท้าทางพลังงานข้ามพรมแดนของไทยในภูมิภาคแม่น้ำโขง แม้ว่าเชื้อนจะเปิดดำเนินการแล้ว แต่ยังคงเป็นตัวแทนของข้อห่วง

กังวลที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขเกี่ยวกับผลกระทบสะสมของเขื่อนบนแม่น้ำสายประธานของแม่น้ำโขงที่มีต่อการประมง การพัฒนาของตะกอน เกษตรกรรมริมตลิ่ง ความหลากหลายทางชีวภาพ และความมั่นคงทางอาหารในประเทศไทย และทั่วทั้งลุ่มน้ำโขงตอนล่าง

30. โครงการนี้มีความเกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับพันธกรณีข้ามพรมแดนของไทย เนื่องจากมีความผูกพันอย่างใกล้ชิดกับการมีส่วนร่วมของบริษัท สถาบันการเงิน และรัฐของไทยมาโดยตลอด ผู้พัฒนาโครงการคือ บริษัท ไชยะบุรี พาวเวอร์ จำกัด (XPCL) ซึ่งกลุ่มทุนที่เชื่อมโยงกับไทยมีบทบาทหลัก และโครงการนี้ในอดีตต้องพึ่งพาการก่อสร้างโดยบริษัท ไทย การเงินจากธนาคารไทย และข้อตกลงการรับซื้อไฟฟ้าของไทย
31. เขื่อนไชยะบุรีจึงมีความเกี่ยวข้องอย่างสูงต่อกระบวนการ UPR เนื่องจากเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่าการลงทุนในต่างประเทศและการรับซื้อไฟฟ้าของไทยสามารถคำนวณโครงสร้างพื้นฐานข้ามพรมแดนขนาดใหญ่ได้อย่างไร โดยปราศจากกรอบกฎหมายที่เพียงพอในการรับประกันการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนล่วงหน้า การมีส่วนร่วมของประชาชน การประเมินผลกระทบสะสมทั่วทั้งลุ่มน้ำ หรือการเข้าถึงการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพสำหรับชุมชนที่ได้รับผลกระทบ

B. เขื่อนปากแบง: ความเสี่ยงในการกลายเป็น "อ่างเก็บสารพิษ"

32. เขื่อนปากแบง ตั้งอยู่บนแม่น้ำโขงสายประธานในตอนเหนือของ สปป.ลาว ใกล้ชายแดนไทย ยังคงเป็นหนึ่งในโครงการบนสายประธานที่ถูกเสนอขึ้นมาซึ่งน่ากังวลที่สุดสำหรับประเทศไทย โครงการนี้มีความสำคัญไม่เพียงเพราะผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อระบบนิเวศของแม่น้ำและการประมงเท่านั้น แต่เป็นเพราะในปัจจุบันโครงการนี้ตั้งอยู่ท่ามกลางบริบทระดับภูมิภาคที่กำลังเกิดวิกฤตการณ์ปนเปื้อนโลหะหนักและมลพิษจากการสกัดทรัพยากรต้นน้ำ¹¹
33. เขื่อนปากแบงถูกบูรณาการเข้ากับการวางแผนส่งออกไฟฟ้าในภูมิภาคมานาน โดยไฟฟ้าส่วนใหญ่ที่ผลิตได้กำหนดไว้เพื่อส่งออกมายังประเทศไทย การจัดวางแนวทางเชิงพาณิชย์นี้ได้รับการทำให้มีผลอย่างเป็นทางการแล้วผ่านสัญญาซื้อขายไฟฟ้า (PPA) ที่ทำขึ้นกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ในปี 2566
34. สำหรับประเทศไทย ข้อห่วงกังวลที่เร่งด่วนที่สุดคือ โครงการปากแบงไม่ควรถูกประเมินในฐานะ "โครงการไฟฟ้าพลังน้ำเดี่ยว ๆ" อีกต่อไป แต่ต้องได้รับการประเมินโดยเชื่อมโยงกับวิกฤตการณ์ปนเปื้อนของน้ำที่ทวีความรุนแรงอย่างรวดเร็วในลุ่มน้ำโขงตอนบน รวมถึงการตรวจพบสารหนูและโลหะหนักอื่น ๆ ในแม่น้ำกก สาย รวก และโขง ซึ่งเชื่อว่าจะมีความเชื่อมโยงกับกิจกรรมการทำเหมืองแร่และการสกัดทรัพยากรในพื้นที่ต้นน้ำ
35. ในบริบทนี้ มีความกังวลที่เพิ่มขึ้นและรุนแรงว่า อ่างเก็บน้ำที่สร้างขึ้นโดยเขื่อนบนสายประธานอย่างปากแบงอาจทำหน้าที่เป็น "กักตุนตะกอน" หรือพื้นที่กักเก็บวัสดุที่มีสารพิษในระยะยาว ซึ่งรวมถึงสารหนู ตะกั่ว และโลหะหนักอื่น ๆ ที่ถูกพัดพามาตามระบบแม่น้ำ หากตะกอนที่ปนเปื้อนตกตะกอนและสะสมอยู่ในส่วนที่น้ำถูกกักไว้ โครงการนี้อาจไม่ได้สร้างเพียงแค่โครงสร้างพื้นฐานสำหรับผลิตไฟฟ้าเท่านั้น แต่จะกลายเป็นระบบกักเก็บสารพิษระยะยาวที่มีผลกระทบต่อประมง ระบบนิเวศทางน้ำ พลวัตของตะกอน และสาธารณสุขของประชาชนที่อยู่ปลายน้ำ

36. ข้อห่วงกังวลนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับประเทศไทย เนื่องจากฝังไทยของแม่น้ำโขงจะเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่ปลายน้ำกลุ่มแรก ๆ ที่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงเชิงระบบนิเวศและตะกอนสะสมที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ชุมชนที่พึ่งพาการประมงตามฤดูกาล เกษตรกรรมริมน้ำ และระบบนิเวศริมตลิ่งอาจต้องเผชิญทั้งผลกระทบจากเขื่อนและความเสี่ยงใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปนเปื้อน ซึ่งความเสี่ยงเหล่านี้ยังไม่ได้ถูกนำไปบูรณาการอย่างเพียงพอในขั้นตอนการวางแผนโครงการ
37. จนถึงปัจจุบัน กระบวนการวางแผนและทบทวนโครงการไฟฟ้าพลังน้ำที่มีอยู่ยังไม่ได้แก้ไขปัญหาปฏิสัมพันธ์ระหว่าง "เขื่อนและการปนเปื้อนจากการทำเหมืองแร่" นี้อย่างเพียงพอ แม้ว่ามันอาจจะกลายเป็นหนึ่งในประเด็นธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดนที่สำคัญที่สุดในลุ่มน้ำโขงในทศวรรษหน้าก็ตาม

C. เขื่อนหลวงพระบาง

38. เขื่อนหลวงพระบาง เป็นหนึ่งในโครงการไฟฟ้าพลังน้ำบนแม่น้ำโขงสายประธานที่มีความคืบหน้ามากที่สุดและเป็นที่ถูกเถียงกันอย่างกว้างขวางซึ่งอยู่ระหว่างการก่อสร้าง ข้อมูลจากคณะกรรมการแม่น้ำโขง (MRC) ระบุว่า การก่อสร้างเริ่มขึ้นในปี 2563 และคาดว่าจะแล้วเสร็จในปี 2570 โดยจะเริ่มดำเนินการเชิงพาณิชย์หลังจากนั้น¹²
39. โครงการนี้มีความเกี่ยวข้องอย่างสูงกับประเทศไทยเนื่องจากเชื่อมโยงโดยตรงกับการลงทุนของไทยและความต้องการไฟฟ้าของไทย จากข้อมูลการเปิดเผยอย่างเป็นทางการของบริษัท ซีเค พาวเวอร์ จำกัด (มหาชน) ระบุว่า บริษัทถือหุ้น 50% ในบริษัท หลวงพระบาง พาวเวอร์ จำกัด (LPCL) ซึ่งเป็นผู้ได้รับสัมปทานโครงการ นอกจากนี้ ซีเค พาวเวอร์ ยังระบุว่าไฟฟ้าจากโครงการจะถูกขายให้กับ กฟผ. ภายใต้สัญญาซื้อขายไฟฟ้า (PPA) ระยะเวลา 35 ปี เมื่อเริ่มเปิดดำเนินการ¹³
40. เขื่อนหลวงพระบางจึงไม่ควรถูกปฏิบัติในฐานะที่เป็นเพียงโครงการโครงสร้างพื้นฐานภายในประเทศของลาวเท่านั้น แต่เป็นโครงการที่ความคุ้มค่าทางการเงินขึ้นอยู่กับทุนของบริษัทไทยและการจัดซื้อไฟฟ้าสาธารณะในระยะยาวของไทยอย่างมีนัยสำคัญ ทำให้โครงการนี้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับพันธกรณีข้ามพรมแดนของไทย
41. ผลกระทบที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นเพียงความเสี่ยงในอนาคตอีกต่อไป รายงานอิสระอธิบายถึงกิจกรรมการก่อสร้างขนาดใหญ่ รวมถึงงานขุดดินระบบสายพานลำเลียง โครงสร้างคอนกรีต และการระดมแรงงานจำนวนมากตามแนวระเบียงแม่น้ำโขง¹⁴ สิ่งเหล่านี้บ่งชี้ว่าโครงการได้ปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ของแม่น้ำและชุมชนโดยรอบไปแล้ว
42. ข้อห่วงกังวลที่รุนแรงเป็นพิเศษคือผลกระทบจากอ่างเก็บน้ำของโครงการและแผนการอพยพโยกย้ายชุมชนที่จะถูกน้ำท่วมหรือถูกบังคับให้ย้ายถิ่นฐาน รายงานจากสื่อไทยและผู้สังเกตการณ์ในภูมิภาคระบุว่า หมู่บ้านในเขตอ่างเก็บน้ำ รวมถึงหมู่บ้านลาดทาน ต้องเผชิญกับการโยกย้ายถิ่นฐานเนื่องจากพื้นที่อ่างเก็บน้ำกำลังถูกเตรียมการ โดยชาวบ้านคาดว่าจะต้องย้ายไปยังพื้นที่รองรับการอพยพที่กำหนดไว้¹⁵
43. โครงการนี้ยังสร้างความกังวลเนื่องจากตั้งอยู่ใกล้กับเมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบาง ซึ่งเป็นพื้นที่มรดกโลกขององค์การยูเนสโก (UNESCO) และเป็นภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญ นักวิจารณ์ได้แสดงความกังวลไม่เพียงแต่เกี่ยวกับผลกระทบต่อประมง การพัฒนาของตะกอน และระบบนิเวศของแม่น้ำเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความ

เสียหายที่อาจเกิดขึ้นต่อวัฒนธรรมในวงกว้าง การท่องเที่ยว และสภาพแวดล้อมที่เป็นมรดกตกทอดที่เชื่อมโยงกับแม่น้ำโขงและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงสถานที่ทางประวัติศาสตร์ในบริเวณใกล้เคียง¹⁶

D. เชื้อนसानะคาม

44. เชื้อนसानะคาม ที่ถูกเสนอให้สร้างบนแม่น้ำโขงสายประธานใน สปป.ลาว ใกล้กับชายแดนไทย ยังคงเป็นหนึ่งในโครงการที่มีแนวโน้มจะส่งผลกระทบต่อข้ามพรมแดนโดยตรงต่อชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย นอกเหนือจากความกังวลเรื่องการประมง ตะกอน และการกัดเซาะตลิ่งแล้ว โครงการนี้ยังสร้างความกังวลอย่างรุนแรงว่าการปฏิบัติการของอ่างเก็บน้ำอาจมีส่วนทำให้เกิดปรากฏการณ์น้ำท่วม (Backwater Effect) ระดับแม่น้ำที่สูงขึ้น และปัญหาน้ำท่วมเฉพาะจุด หรือการท่วมขังเป็นเวลานานในฝั่งไทย¹⁷
45. ความเสี่ยงเหล่านี้ทวีความรุนแรงเนื่องจากชุมชนตามแนวแม่น้ำโขงใน 7 จังหวัดของไทยยังคงพึ่งพาแม่น้ำโดยตรงสำหรับการประมง เกษตรกรรม การเพาะปลูกริมตลิ่ง การเดินเรือ และวิถีชีวิตท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่มีนัยสำคัญต่อระดับน้ำหรือรูปแบบการไหลของน้ำจึงอาจส่งผลไม่เพียงแต่ความเสียหายต่อระบบนิเวศเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบต่อดินแดนและเศรษฐกิจสังคมภายในประเทศไทยด้วย
46. ความกังวลเกี่ยวกับโครงการसानะคามได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการภายในประเทศไทย โดยในปี 2565 สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินได้จัดการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและลงพื้นที่ในจังหวัดชายแดนแม่น้ำโขง 7 จังหวัด เพื่อตรวจสอบข้อร้องเรียนและความกังวลเกี่ยวกับผลกระทบต่อข้ามพรมแดนที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการ ซึ่งรวมถึงข้อกังวลที่เกี่ยวข้องกับความผันผวนของระดับน้ำ ผลกระทบต่อแนวเขตแดน การเปลี่ยนแปลงของตลิ่ง การประมง และผลกระทบต่อวิถีชีวิต¹⁸
47. โครงการसानะคามยังมีความเกี่ยวข้องกับประเทศไทยเนื่องจากถูกออกแบบมาเพื่อเป็นโครงการไฟฟ้าพลังน้ำเพื่อการส่งออกเป็นหลัก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขายไฟฟ้าให้กับประเทศไทย แม้ว่าการถือหุ้นโดยฝั่งไทยจะไม่ได้มีการบันทึกไว้อย่างชัดเจนเหมือนในกรณีเชื้อนแม่น้ำโขงอื่น ๆ แต่ประเทศไทยยังคงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการผ่านบทบาทของการเป็นผู้รับซื้อไฟฟ้าระดับภูมิภาค พันธมิตรเชิงนโยบาย และรัฐบาลน้ำ
48. สถานการณ์ล่าสุดยังต้องการความชัดเจน โครงการนี้ไม่ใช่โครงการใหม่ที่เพิ่งเข้าสู่กระบวนการระเบียบปฏิบัติเรื่องการแจ้ง การปรึกษาหารือล่วงหน้า และข้อตกลง (PNPCA) ของ MRC เนื่องจากโครงการนี้อยู่ภายใต้กรอบการปรึกษาหารือล่วงหน้าของ MRC มาตั้งแต่ปี 2563¹⁹ อย่างไรก็ตาม รายงานในปี 2568 ระบุว่าโครงการนี้อาจกำลังถูกรงรัดหรือขับเคลื่อนให้รุดหน้าต่อไป แม้ว่าจะยังมีความกังวลที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขเกี่ยวกับผลกระทบต่อข้ามพรมแดน การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบ²⁰

E. เชื้อนงูอย: ความเสี่ยงจากน้ำท่วม น้ำท่วม และการซ้ำเติมความเสียหายต่ออุบลราชธานี

49. เชื้อนงูอย ที่ถูกเสนอให้สร้างบนแม่น้ำโขงในแขวงจำปาสัก สปป.ลาว เป็นหนึ่งในโครงการที่น่ากังวลที่สุดสำหรับประเทศไทยเนื่องจากผลกระทบทางอุทกวิทยาข้ามพรมแดนโดยตรงต่อชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี แม้ว่าโครงการนี้มักจะถูกหยิบยกมาพูดถึงในมิติของการผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ การประมง และการอพยพย้ายถิ่นฐานใน สปป.ลาว แต่

โครงการนี้ยังก่อให้เกิดข้อห่วงกังวลที่รุนแรงและยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังว่า อาจเก็บน้ำและการเปลี่ยนระดับน้ำอาจทำให้เกิดปรากฏการณ์น้ำท่วมขยายเข้ามาในดินแดนไทย โดยเฉพาะบริเวณจุดบรรจบของแม่น้ำมูลและแม่น้ำโขงในอำเภอโขงเจียม และอาจขยายต้นน้ำขึ้นไปสู่ระบบนิเวศแม่น้ำมูล²¹

50. ข้อห่วงกังวลนี้มีความรุนแรงเป็นพิเศษเนื่องจากจังหวัดอุบลราชธานีต้องเผชิญกับปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากและรุนแรงอยู่แล้ว รวมถึงน้ำท่วมเมือง การท่วมขังเป็นเวลานาน และแรงดันน้ำไหลย้อนกลับตามฤดูกาลตามแนวแม่น้ำมูลและพื้นที่ลุ่มต่ำที่เชื่อมต่อกัน ในบริบทเช่นนี้ โครงการกุงอยจะไม่ได้สร้างความเสี่ยงใหม่ขึ้นมาอย่างโดดเดี่ยว แต่จะไปเพิ่มความรุนแรงและซ้ำเติมความเปราะบางเชิงโครงสร้างต่อปัญหาน้ำท่วมที่ชุมชนในจังหวัดต้องเผชิญอยู่แล้วแทบจะทุกปี²²
51. ในปี 2567 จากข้อห่วงกังวลที่ยกขึ้นโดยชุมชนท้องถิ่น กสม. ได้เน้นย้ำว่าโครงการนี้อาจปรับเปลี่ยนระดับน้ำในฝั่งไทยอย่างมีนัยสำคัญ ข้อมูลจากแบบจำลองทางอุทกวิทยาที่มีการอภิปรายกันในระหว่างการลงพื้นที่และการปรึกษาหารือระบุว่า หากเชื่อมดำเนินการที่ระดับกักเก็บน้ำปกติที่ 98 เมตร ระดับน้ำในแม่น้ำโขงอาจเพิ่มสูงขึ้นประมาณ 4 เมตรจากที่ตั้งเขื่อน และสร้างปรากฏการณ์น้ำท่วมขยายยาวขึ้นไปทางเหนือน้ำประมาณ 80 กิโลเมตรซึ่งอาจส่งผลถึงอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี²³
52. ปรากฏการณ์นี้เป็นเรื่องที่น่าตกใจอย่างยิ่งเนื่องจากพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบรวมถึงจุดบรรจบของแม่น้ำมูลและแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นจุดที่ปฏิกริยาทางอุทกวิทยามีความอ่อนไหวสูงอยู่แล้ว ชุมชนและผู้สังเกตการณ์ในท้องถิ่นได้เตือนว่าหากระดับน้ำในแม่น้ำโขงถูกยกระดับขึ้นโดยการจัดการควบคุมเพื่อกักเก็บน้ำและการผลิตไฟฟ้า สิ่งนี้อาจส่งผลให้น้ำจากแม่น้ำโขงหนุนย้อนกลับเข้าไปในแม่น้ำมูล ชะลอการระบายน้ำ และทำให้ปัญหาน้ำท่วมขัง การท่วมขังยาวนาน และการกักเก็บน้ำท่วมในพื้นที่ที่ประสบปัญหาในการระบายน้ำท่วมตามฤดูกาลอยู่แล้วทวีความรุนแรงขึ้น²⁴
53. ประชาชนและกลุ่มภาคประชาสังคมในอุบลราชธานีได้แจ้งเตือนอย่างชัดเจนว่า เขื่อนกุงอยอาจมีส่วนทำให้เกิดน้ำท่วมจากปัญหาน้ำท่วม เพิ่มระยะเวลาของน้ำท่วม และทำให้การระบายน้ำท่วมออกจากเมืองและชุมชนริมน้ำโดยรอบทำได้ยากขึ้น ในทางปฏิบัติ หมายความว่าโครงการนี้อาจทำให้เกิดเหตุการณ์น้ำท่วมซ้ำซากในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานีและอำเภอโดยรอบแยะลง โดยเฉพาะในช่วงที่น้ำหลากสูงในแม่น้ำโขงและแม่น้ำมูล ซึ่งเป็นการซ้ำเติมภาระภัยพิบัติทั้งในเมืองและชนบทที่มีอยู่เดิม มากกว่าการสร้างผลกระทบเดี่ยว ๆ ที่แยกขาดจากกัน²⁵
54. สำหรับชุมชนที่ได้รับผลกระทบในประเทศไทย โครงการนี้อาจไม่เพียงแต่คุกคามการประมง การเดินเรือ และเกษตรกรรมริมตลิ่งเท่านั้น แต่ยังซ้ำเติมให้น้ำท่วมเมืองในอุบลราชธานียืดเยื้อยาวนานขึ้น เพิ่มการท่วมขังในพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่เกษตรกรรมที่เป็นลุ่มต่ำ เพิ่มความเสี่ยงน้ำท่วมรอบระเบียบแม่น้ำมูลและพื้นที่ปากมูล และสร้างแรงกดดันเพิ่มเติมต่อระบบการจัดการน้ำท่วมและการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติที่ยังไม่เพียงพออยู่แล้ว
55. เรื่องนี้เป็นที่น่ากังวลอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาว่าอุบลราชธานีและพื้นที่โดยรอบของกลุ่มน้ำมูลตอนล่างต้องเผชิญกับวิกฤตน้ำท่วมซ้ำซากมาตลอดทศวรรษที่ผ่านมา ชุมชนจึงหวาดกลัวว่าโครงการกุงอยจะไม่เพียงแต่เพิ่มแรงกดดันด้านสิ่งแวดล้อมอีกประการหนึ่ง แต่จะไปซ้ำเติมรูปแบบการรับผลกระทบที่เรื้อรังและไม่เท่าเทียมกันในสังคม ซึ่งกลุ่มคน

ที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมซ้ำ ๆ อาจถูกบังคับให้ต้องแบกรับภาระความเสียหายข้ามพรมแดนอีกชั้นหนึ่ง โดยปราศจากการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย การคุ้มครองล่วงหน้า หรือการเข้าถึงการเยียวยา

56. โครงการนี้ยังแสดงให้เห็นว่าเหตุใดเขื่อนในลำน้ำสาขาและเขื่อนใกล้ชายแดนจึงไม่ควรถูกปฏิบัติในฐานะที่เป็นเรื่องรองหรือมีความสำคัญน้อยกว่า เพียงเพราะไม่ได้ตั้งอยู่ในประเทศไทยหรือเพราะถูกกำหนดให้เป็นเพียงโครงสร้างพื้นฐานทางพลังงาน ในความเป็นจริง เขื่อนอุยออาจทำหน้าที่เป็นเครื่องแทรกแซงทางอุทกวิทยาที่มีผลกระทบต่อดินแดนของไทยโดยตรง รวมถึงเปลี่ยนพลวัตการระบายน้ำ สร้างแรงดันการกักน้ำเหนือน้ำ และเพิ่มความเสี่ยงภัยพิบัติให้กับชุมชนไทย

F. ธรรมชาติพลังงานของไทยยังคงขาดการคุ้มครองพื้นฐานของสิทธิ

57. จากกรณีศึกษาทั้งหมดข้างต้น ปัญหาแกนกลางในการกำกับดูแลยังคงอยู่ นั่นคือ ประเทศไทยยังไม่ได้กำหนดให้หน่วยงานรัฐ รัฐวิสาหกิจ สถาบันการเงิน หน่วยงานด้านสาธารณสุขภาคของรัฐ หรือบริษัทเอกชนของไทย ต้องดำเนินการตรวจสอบผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนข้ามพรมแดนอย่างรอบด้านเป็นภาคบังคับ ก่อนที่จะให้ทุน ก่อสร้าง ชื้อไฟฟ้า หรือเอื้ออำนวยให้เกิดโครงการไฟฟ้าพลังน้ำที่มีความเสี่ยงสูงในต่างประเทศ
58. ช่องว่างนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อ กฟผ. บริษัทพลังงานที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ของไทย ธนาคารไทย บริษัทก่อสร้าง และนักลงทุนที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ซึ่งทั้งหมดนี้อาจมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจว่าโครงการข้ามพรมแดนจะดำเนินต่อไปหรือไม่ ทว่าในปัจจุบัน นักแสดงเหล่านี้ไม่ได้อยู่ภายใต้พันธกรณีทางกฎหมายที่มีผลผูกพันในการพิสูจน์ว่าตนได้รับ บำรุงรักษา และเยียวยาความเสียหายด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมที่คาดการณ์ได้ ก่อนที่จะเข้าทำข้อผูกพันในโครงการ
59. ธรรมชาติพลังงานในภูมิภาคของไทยจึงยังคงพึ่งพาโมเดลของการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจโดยปราศจากความรับผิดชอบทางกฎหมาย สิ่งนี้ไม่สามารถยอมรับได้อีกต่อไปเมื่อพิจารณาจากระดับหลักฐานที่มีอยู่ในปัจจุบันเกี่ยวกับผลกระทบสะสมของกลุ่มน้ำ ความเสี่ยงต่อความมั่นคงทางอาหาร ข้อกังวลเรื่องการปนเปื้อน และสิทธิของชุมชนที่พึ่งพาแม่น้ำ

ข้อเสนอแนะ

- a. ประเทศไทยต้องตรากฎหมายกำหนดให้ผู้พัฒนาโครงการ ผู้ให้ทุน และองค์กรธุรกิจต้องดำเนินการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพข้ามพรมแดน (Tb-EHIA) สำหรับโครงการลงทุนและโครงสร้างพื้นฐานที่มีแนวโน้มจะก่อให้เกิดผลกระทบข้ามพรมแดนต่อชุมชน ระบบนิเวศ และสาธารณสุขในประเทศไทย ประเทศผู้รับลงทุน และในภูมิภาคโดยกว้าง
- b. ประเทศไทยต้องกำหนดให้หน่วยงานของรัฐทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับโครงการไฟฟ้าพลังน้ำข้ามพรมแดนและโครงการโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ ต้องดำเนินการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดนอย่างรอบด้านเป็นภาคบังคับ สิ่งนี้ควรเกิดขึ้นก่อนการให้ทุน การก่อสร้าง การรับซื้อไฟฟ้า การรับประกันภัย หรือการเอื้ออำนวยให้เกิดโครงการในลักษณะอื่น ๆ กระบวนการนี้ต้องรวมถึงการประเมินผลกระทบสะสมทั่วทั้งลุ่มน้ำ ความเสี่ยงต่อน้ำท่วมและการปนเปื้อน และภัยคุกคามต่อวิถีชีวิตและความมั่นคงทางอาหาร

- c. ประเทศไทยต้องห้ามไม่ให้หน่วยงานสาธารณะของไทยและรัฐวิสาหกิจ รวมถึง กฟผ. เข้าทำหรือคงไว้ซึ่งสัญญาซื้อขายไฟฟ้าหรือรูปแบบการสนับสนุนอื่น ๆ ของรัฐสำหรับโครงการพลังงานข้ามพรมแดน หากยังไม่มีกรับประกันการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีความหมาย การเข้าถึงข้อมูล การประเมินผลกระทบข้ามพรมแดน และการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพสำหรับชุมชนที่ได้รับผลกระทบตามมาตรฐานสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ
- d. ประเทศไทยต้องจัดตั้งกลไกการรับผิดชอบและการเยียวยาข้ามพรมแดนที่เป็นอิสระ รวมถึงช่องทางการร้องเรียนที่เข้าถึงได้สำหรับชุมชนที่ได้รับผลกระทบในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อรับเรื่องร้องทุกข์ที่เกี่ยวข้องกับโครงการไฟฟ้าพลังน้ำ พลังงาน และโครงสร้างพื้นฐานที่เชื่อมโยงกับไทย และเพื่อให้มั่นใจว่ามีการตรวจสอบ การเปิดเผยข้อมูล การเยียวยา และการติดตามผลของสถาบันเมื่อมีการกล่าวอ้างหรือระบุพบความเสียหายข้ามพรมแดน

IV. ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน: ความคืบหน้า ช่องว่าง และความจำเป็นของกฎระเบียบที่มีผลผูกพัน

A. การรับหลักการชี้แนะของสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนมาใช้ของประเทศไทย

60. ประเทศไทยมีความก้าวหน้าเชิงนโยบายที่โดดเด่นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาในการรับและประยุกต์ใช้หลักการชี้แนะของสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (UNGPs) ประเทศไทยเป็นประเทศแรก ๆ ในเอเชียที่ประกาศใช้แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (NAP) ซึ่งสะท้อนถึงการยอมรับที่เพิ่มขึ้นว่ารัฐมีพันธกรณีในการกำกับดูแลพฤติกรรมของภาคธุรกิจและคุ้มครองชุมชนจากความเสียหายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ
61. ประเทศไทยได้ประกาศใช้แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2562-2565) และต่อมาได้ขับเคลื่อนเข้าสู่ระยะที่ 2 ของการดำเนินงานซึ่งมีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน ในขณะที่เขียนรายงานฉบับนี้หน่วยงานของไทยยังอยู่ระหว่างการจัดเตรียมแผนปฏิบัติการฯ (NAP) ระยะที่ 3 ซึ่งคาดว่าจะแล้วเสร็จและประกาศใช้ในปี 2570
62. อย่างไรก็ตาม การบังคับใช้ยังคงไม่ทั่วถึงและไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะในกรณีที่เกิดกรณีทางธุรกิจขยายขอบเขตออกไปนอกดินแดนของประเทศไทยและเกี่ยวข้องกับบริษัทในเครือ ผู้รับเหมา การร่วมทุน บริษัทโครงการในต่างประเทศ ผู้ถือหุ้น และห่วงโซ่อุปทาน

B. แผนปฏิบัติการฯ (NAP) สาระสำคัญข้อที่ 4: การลงทุนระหว่างประเทศและบริษัทข้ามชาติ

63. แผนปฏิบัติการฯ (NAP) ของไทยมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับรายงานฉบับนี้เนื่องจากมีสาระสำคัญที่อุทิศให้กับเรื่อง "การลงทุนระหว่างประเทศและบริษัทข้ามชาติ" (สาระสำคัญข้อที่ 4) ซึ่งระบุถึงประเภทของความเสียหายเหล่านั้นโดยตรง สิ่งนี้สัญญาณถึงการยอมรับอย่างเป็นทางการว่าบริษัทและนักลงทุนไทยที่ดำเนินงานในต่างประเทศสามารถมีส่วนร่วมสร้างผลกระทบเชิงลบต่อชุมชน สิ่งแวดล้อม และสิทธิมนุษยชนได้ และประเทศไทยมีบทบาทในการกำกับดูแลและจัดการกับความเสียหายเหล่านั้น
64. นับตั้งแต่มีการประกาศใช้ NAP หน่วยงานของไทยได้ดำเนินขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับสาระสำคัญข้อที่ 4 ซึ่งรวมถึงการจัดเวทีอภิปรายเชิงนโยบายเกี่ยวกับความรับผิดชอบในการดำเนินธุรกิจและความรับผิดชอบขององค์กรธุรกิจข้ามพรมแดน กิจกรรมเพิ่มเติมรวมถึงการสร้างความรู้และการเสริมสร้างศักยภาพเกี่ยวกับมาตรฐาน UNGPs และ OECD ตลอดจนการหารือเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับกลไกการรับเรื่องร้องเรียนและร้องทุกข์สำหรับความ

เสียหายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ ล่าสุด หน่วยงานต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมในงานเชิงสถาบันที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเข้าเป็นสมาชิก OECD ของประเทศไทย ซึ่งรวมถึงการเตรียมการจัดตั้งกลไกติดตามต่อประสานงานระดับชาติ (NCP)

65. มีรายงานว่าหน่วยงานของไทย รวมถึงกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยและงานเตรียมความพร้อมสำหรับการจัดตั้งกลไก NCP สำหรับประเทศไทย ให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติตามองค์การ OECD สำหรับบริษัทข้ามชาติด้วยความรับผิดชอบในการดำเนินธุรกิจ นี่เป็นพัฒนาการที่สำคัญและทันท่วงที โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากบทบาทที่เติบโตขึ้นของไทยในฐานะประเทศต้นทางสำหรับการลงทุนในต่างประเทศและความทะเยอทะยานที่จะยกระดับให้สอดคล้องกับมาตรฐาน OECD
66. อย่างไรก็ตาม ในขณะเดียวกัน สาระสำคัญข้อที่ 4 ยังขาดการจัดตั้งในเชิงสถาบันและส่วนใหญ่ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย มันยังไม่ได้สร้างสถาปัตยกรรมทางกฎหมายที่สามารถป้องกันหรือเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นซ้ำซากซึ่งเชื่อมโยงกับการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับไทยได้
67. ในทางปฏิบัติ ชุมชนที่ได้รับผลกระทบยังคงเผชิญกับอุปสรรคที่รุนแรงในการเรียกร้องความรับผิดชอบในกรณีของบริษัทไทย ผู้ถือหุ้น หรือบริษัทแม่มีความเชื่อมโยงกับความเสียหายภายนอกประเทศไทย อุปสรรคเหล่านี้รวมถึงการขาดการเปิดเผยข้อมูล การเข้าถึงข้อมูลที่อ่อนแอ ความไม่แน่นอนเกี่ยวกับความรับผิดชอบของบริษัทแม่ การขาดกลไกการรับเรื่องร้องเรียนเฉพาะทาง และการเข้าถึงการเยียวยาทางศาลที่จำกัด
68. การเกิดขึ้นซ้ำอย่างต่อเนื่องของมลพิษข้ามพรมแดน การอพยพย้ายถิ่นฐาน และความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม พิสูจน์ให้เห็นว่าสาระสำคัญข้อที่ 4 ยังไม่ได้ถูกนำไปปฏิบัติในลักษณะที่เปลี่ยนพฤติกรรมทางธุรกิจหรือปรับปรุงการเข้าถึงการเยียวยาได้อย่างมีความหมาย

ข้อเสนอแนะ

รัฐบาลไทยต้อง:

- a. เผยแพร่รายงานการทบทวนการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (NAP) ที่มีความโปร่งใส ซึ่งรวมถึงตัวชี้วัดที่วัดผลได้ ความรับผิดชอบของสถาบัน กรอบเวลา และช่องว่างที่ถูกระบุพบ
- b. มั่นใจว่า NAP ระยะที่ 3 (ที่จะประกาศใช้ในปี 2570) จะบรรจุมาตรการติดตามผลที่มีผลผูกพันทางกฎหมาย โดยเฉพาะในเรื่องการตรวจสอบอย่างรอบด้าน (Due Diligence) การเปิดเผยข้อมูล ความรับผิดชอบของบริษัทแม่ การเข้าถึงการเยียวยา และกลไกรับเรื่องร้องเรียนข้ามพรมแดน
- c. รับประกันการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายของชุมชนที่ได้รับผลกระทบ กลุ่มชาติพันธุ์ คนงาน นักปกป้องสิทธิมนุษยชน และองค์กรภาคประชาสังคมในการพัฒนา การปฏิบัติตาม และการเฝ้าระวัง NAP ระยะที่ 3

C. การตรวจสอบผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมอย่างรอบด้านภาคบังคับ (mHREDD/mHRDD)

70. ตามแผนปฏิบัติการฯ (NAP) ระยะที่ 2 กระทรวงยุติธรรมควรศึกษาและพิจารณาร่างกฎหมายว่าด้วยการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้านภาคบังคับ โดยร่างกฎหมายฉบับแรกของ "พระราชบัญญัติส่งเสริมการประกอบธุรกิจอย่างรับผิดชอบต่อ" ได้รับการพัฒนาขึ้นโดยกระทรวงยุติธรรมร่วมกับผู้เชี่ยวชาญระดับชาติและนานาชาติในปี 2568

ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเสนอให้จำกัดขอบเขตการบังคับใช้ไว้ที่วิสาหกิจขนาดใหญ่ ตามมาตรา 3 ของร่างกฎหมาย วิสาหกิจขนาดใหญ่หมายถึงองค์กรธุรกิจที่ประกอบกิจการในภาคการผลิตที่มีรายได้รวมต่อปีเกินกว่า 500 ล้านบาท หรือองค์กรธุรกิจที่ประกอบกิจการในภาคค้าส่ง ค้าปลีก หรือบริการที่มีรายได้รวมต่อปีเกินกว่า 300 ล้านบาท โดยพิจารณาตามลักษณะกิจกรรมทางธุรกิจ

71. หน้าที่ภายใต้กฎหมายนี้คือการตรวจสอบผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมอย่างรอบด้านตลอดห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่วัตถุดิบไปจนถึงการสิ้นสุดการใช้งานของผลิตภัณฑ์ ร่างพระราชบัญญัตินี้อธิบายถึง 6 ขั้นตอนของการตรวจสอบอย่างรอบด้าน เสนอให้มีการปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างมีประสิทธิภาพในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการตรวจสอบ เสนอกรอบเวลาแบบแบ่งเป็นระยะ จัดตั้งกลไกการรับเรื่องร้องเรียน และจัดให้มีการเยียวยาเมื่อการละเมิดนั้นมีสาเหตุมาจากบริษัท

ข้อเสนอแนะ

- a. ประเทศไทยต้องตรากฎหมายการตรวจสอบผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมอย่างรอบด้านภาคบังคับภายในเวลา 2 ปี ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล รวมถึงการรับประกันการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเมื่อการตัดสินใจทางธุรกิจอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน
- b. ประเทศไทยต้องสร้างความมั่นใจว่าสถาบันการเงินจะต้องมีกลไกรับเรื่องร้องเรียนและมาตรการในการตรวจสอบและติดตามผลหลังจากให้สินเชื่อแก่โครงการต่าง ๆ
- c. ประเทศไทยต้องออกกฎระเบียบบังคับสำหรับธุรกิจที่ไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ให้มีความสำคัญ/เคารพหลักการสิทธิมนุษยชน ซึ่งรวมถึงการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับห่วงโซ่อุปทานและการดำเนินธุรกิจ ในต่างประเทศ

D. กระบวนการเข้าเป็นสมาชิก OECD ของประเทศไทยและความจำเป็นในการจัดตั้งกลไกจุดติดต่อระดับชาติ (NCP) ที่เป็นอิสระ

72. กระบวนการเข้าเป็นสมาชิกองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ของประเทศไทยกำลังดำเนินอยู่ โดยในเดือนกรกฎาคม 2567 OECD ได้รับรองแผนงานการเข้าเป็นสมาชิก (Accession Roadmap) ของประเทศไทย และในเดือนธันวาคม 2568 ประเทศไทยได้ยื่นบันทึกความเข้าใจเบื้องต้น (Initial Memorandum) ซึ่งเป็นการเปิดตัวเข้าสู่ระยะเทคนิคของกระบวนการเข้าเป็นสมาชิกอย่างเป็นทางการ²⁶
73. ในบริบทนี้ การจัดตั้งกลไกจุดติดต่อระดับชาติ (National Contact Point: NCP) ให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติตามองค์การ OECD สำหรับบริษัทข้ามชาติว่าด้วยความรับผิดชอบในการดำเนินธุรกิจ จึงมีความเกี่ยวข้องและสำคัญเพิ่มขึ้นอย่างมาก ทั่วโลก NCP สามารถให้ช่องทางที่นอกเหนือจากกระบวนการทางศาลที่สำคัญในการแก้ไขข้อร้องเรียนเกี่ยวกับบริษัทไทยและบริษัทข้ามชาติที่เชื่อมโยงกับความเสียหายด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการลงทุนในต่างประเทศและการดำเนินงานข้ามพรมแดน

ข้อเสนอแนะ

รัฐบาลไทยต้อง:

- a. จัดตั้งกลไกจุดติดต่อดระดับชาติ (NCP) ที่เป็นอิสระและมีประสิทธิภาพตามแนวปฏิบัติของ OECD เพื่อรับข้อร้องเรียนจากการลงทุนในต่างประเทศของไทย ในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนและทำหน้าที่เป็นคนกลางไกล่เกลี่ยระหว่างบริษัทไทยและผู้ได้รับผลกระทบ
- b. รับประกันว่ากลไก NCP จะทำหน้าที่เสริมหนุน และไม่ได้มาแทนที่ การเยียวยาทางศาลและทางปกครอง และการออกแบบรวมถึงการดำเนินงานของกลไกนี้จะต้องได้รับการพัฒนาผ่านการปรึกษาหารืออย่างมีความหมายกับภาคประชาสังคมและชุมชนที่ได้รับผลกระทบ

¹ EarthRights International. "คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของไทยยืนยันปัญหามลพิษข้ามพรมแดนเชื่อมโยงกับบริษัทถ่านหินในลาว" 2569. https://earthrights.org/media_release/thai-national-human-rights-commission-confirms-transboundary-pollution-linked-to-lao-coal-company/

² โฟสต์บนเฟซบุ๊ก. "รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดนตามแนวชายแดน" เฟซบุ๊ก, 2568. <https://www.facebook.com/share/p/1CBwvagVxr/?mibextid=wwXlfr>

³ สำนักข่าวชายขอบ (Transborder News). "การปนเปื้อนข้ามพรมแดนในแม่น้ำกก" สำนักข่าวชายขอบ, 2569. <https://transbordernews.in.th/home/?p=45485>

⁴ สำนักข่าวชายขอบ (Transborder News). "การปนเปื้อนข้ามพรมแดนในแม่น้ำกก" สำนักข่าวชายขอบ, 2569. <https://transbordernews.in.th/home/?p=45485>

⁵ กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ประเทศไทย). "การเฝ้าระวังคุณภาพน้ำในแม่น้ำกระบุรี" 2568. <https://pscd.prd.go.th/th/content/category/detail/id/39/iid/487133>

⁶ สำนักข่าวไทยพีบีเอส (Thai PBS News). "ระดับสารหนูเกินมาตรฐานในแม่น้ำกก" ไทยพีบีเอส, 2569. <https://www.thaipbs.or.th/news/content/352357>

⁷ The Active (ไทยพีบีเอส). "มลพิษปนเปื้อนแม่น้ำกก" ไทยพีบีเอส, 2569. <https://theactive.thaipbs.or.th/data/pollution-contaminates-the-kok>

⁸ The Standard. "ตรวจพบการปนเปื้อนของสารหนูในแม่น้ำสาละวิน" The Standard, 2568. <https://thestandard.co/salween-river-arsenic-pollution/>

⁹ สยามรัฐ. "น้ำขุ่นในแม่น้ำชายแดนได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น" สยามรัฐ, 2565. <https://siamrath.co.th/regional/news/131617>

¹⁰ โฟสต์บนเฟซบุ๊ก. "ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน" เฟซบุ๊ก, 2568. <https://www.facebook.com/share/p/1P1DxExE8eF/>

¹¹ มูลนิธิศูนย์ข้อมูลชุมชน (CRC). "สถานการณ์สิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน" 2024. <https://crc-thai.org/archives/5707>

¹² คณะกรรมาธิการแม่น้ำโขง (MRC). "โครงการไฟฟ้าพลังน้ำหลวงพระบาง" 2567. https://www.mrcmekong.org/news_and_events/luang-prabang-hydropower-project/

¹³ บริษัท หลวงพระบาง พาวเวอร์ จำกัด. "ข้อมูลองค์กร" 2568. <https://www.luangprabangpower.com/th/about-luang-prabang-power/corporate-info>

¹⁴ แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย (Fair Finance Thailand). "อุทกภัยไร้พรมแดน: เชื้อนในแม่น้ำโขง" 2567. <https://fairfinancethailand.org/article/2024/borderless-floods-dams-of-mekong-river/>

¹⁵ My Mekong. "รายงานโครงการพัฒนาในภูมิภาคแม่น้ำโขง" 2567. <https://www.mymekong.org/news/20241120/>

¹⁶ สำนักข่าวเรดิโอฟรีเอเชีย (Radio Free Asia - RFA). "เขื่อนในลาวก่อให้เกิดความกังวลต่อสถานะมรดกโลก" 2567. <https://www.rfa.org/english/news/laos/world-heritage-status-02022024170302.html>

-
- 17 **องค์กรแม่น้ำสากล (International Rivers).** "คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของไทยแสดงความห่วงกังวลอย่างจริงจังเกี่ยวกับผลกระทบของเขื่อนในแม่น้ำโขง" 2567. <https://www.internationalrivers.org/news/thailands-national-human-rights-commission-raises-serious-concerns-about-impacts-of-mekong-river-dams/>
- 18 **สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ประเทศไทย.** "ผลกระทบริมฝั่งโขงจากโครงการสร้างเขื่อนसानะคาม" 2565. <https://www.ombudsman.go.th/new/ผลกระทบริมฝั่งโขงจากโครงการสร้างเขื่อนसानะคาม>
- 19 **คณะกรรมการจัดการแม่น้ำโขง (MRC).** "โครงการไฟฟ้าพลังน้ำसानะคาม" 2567. https://www.mrcmekong.org/news_and_events/sanakhm-hydropower-project/
- 20 **The Diplomat.** "เขื่อนसानะคามจุดชนวนความกลัวและความทุกข์ระทมตามแนวชายแดนไทย-ลาว" 2568. <https://thediplomat.com/2025/02/sanakhm-dam-sparks-fear-and-anguish-along-the-thai-lao-border/>
- 21 **สำนักข่าวไทยพีบีเอส (Thai PBS News).** "ผลกระทบจากโครงการไฟฟ้าพลังน้ำในลุ่มน้ำโขง" ไทยพีบีเอส, 2567. <https://www.thaipbs.or.th/news/content/340328>
- 22 **เสวนาลี้แควดล้อมเพื่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ / เครือข่ายปกป้องแม่น้ำสาละวิน (SEVANA / Save the Salween Network).** "เวทีสาธารณะเกี่ยวกับผลกระทบของเขื่อนหลวงพระบาง" 2567. https://www.sevanasea.org/ldim_s_public_forums.html
- 23 **My Mekong.** "หนังสือ กสม. เกี่ยวกับผลกระทบของเขื่อนแม่น้ำโขง (ฉบับแปลภาษาอังกฤษ)" 2567. <https://www.mymekong.org/wp-content/uploads/2024/11/20241003-NHRC-letter-Eng-translation.pdf>
- 24 **My Mekong.** "สำรวจผลกระทบจากโครงการพัฒนาในภูมิภาคแม่น้ำโขง" 2567. <https://www.mymekong.org/news/สำรวจผลกระทบจากโครงการ/>
- 25 **คณะทำงานติดตามความรับผิดชอบการลงทุนข้ามพรมแดน (ETO Watch Coalition).** "คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตรวจสอบโครงการเขื่อนงอย" 2567. <https://etowatch.com.wordpress.com/2024/05/21/กสม-ตรวจสอบเขื่อนงอย>
- 26 **สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.).** "ตัวชี้วัดการพัฒนาประเทศไทย" 2568. <https://www.nesdc.go.th/en/isc12082568/>